

До спеціалізованої вченої ради
Д 41.086.03
Національного університету
«Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК

**офіційного опонента Притули Анатолія Михайловича
на автореферат та дисертацію Маломуж Сергія Ігоровича
«Малозначність діяння в кримінальному праві України»,
поданої на здобуття наукового ступеню кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право**

Дослідження змісту дисертаційної роботи, автореферату дисертації, наукових праць Маломуж Сергія Ігоровича дає можливість констатувати про актуальність обраної теми, про достатній ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, що виносяться на захист, про глибокий і всебічний аналіз питань, пов'язаних із дослідженням поняття «малозначність діяння».

Актуальність теми дисертації обумовлена тим, що питання малозначності діяння розглядається більшістю вченими при дослідженні того або іншого складу злочину, відповідальність за який передбачена Особливою частиною КК України, проте останнім комплексним дослідженням малозначності діяння є дисертація на здобуття наукового ступеня к. ю. н. Т.Є. Севастьянкової за темою «Малозначність діяння за кримінальним законодавством України». З моменту захисту вищевказаної дисертації до КК України було внесено багато змін та доповнень, що

обумовило потребу у переосмисленні практики застосування положення ч. 2 ст. 11 КК України.

Слід погодитися із позицією автора щодо дослідження малозначності діяння поряд із поняттям злочину, його класифікацією або тим чи іншим складом злочину. У вступі дисертаційного дослідження автор обґрунтовує, що малозначності діяння в кримінальному праві необхідно розглядати у контексті: 1) реформуванням кримінального законодавства України, яке пов'язано із поділом кримінального правопорушення на види; 2) необхідністю перегляду поняття та місця малозначного діяння у кримінальному законодавстві; 3) численними помилками в кримінальному судочинстві у застосуванні частини другої ст. 11 КК України. Вищезазначені напрямки дослідження малозначності діяння є виправданими, оскільки висвітлюють проблематику удосконалення малозначності діяння на різних рівнях та із різних аспектів.

Теоретико-методологічна основа дослідження ґрунтовна і всебічна – автор використовує як фундаментальні роботи теорії кримінального права, які торкаються питання малозначності діяння, так і спеціальні дослідження присвячені малозначності діяння, кримінальне законодавство інших держав.

Правильне визначення об'єкта і предмета дослідження, формулювання на цій підставі взаємопов'язаних та взаємообумовлених завдань дало можливість автору логічно та послідовно викласти матеріал, розкрити повно проблемні питання та надати своїм висновкам переконливої аргументації.

Нормативну базу дослідження складають історичні пам'ятки кримінального права, які діяли на території України в минулі часи, чинне законодавство України, теоретичні праці в галузі кримінального, кримінально-процесуального права та теорії права.

Автор дослідив законодавство більш як п'ятнадцяти зарубіжних країн. Щодо емпіричної бази, то її складають узагальнення судової практики, матеріали судової практики (108 судових рішень), дані судової статистики.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Метою дослідження автор поставив комплексну характеристику малозначності діяння в кримінальному праві України, його об'єктивно-суб'єктивних ознак, а також внесення пропозицій щодо удосконалення визначення малозначності діяння в кримінальному законодавстві України.

Аналіз виконаної дослідницької праці та змісту автореферату дає підстави стверджувати, що поставлені завдання виконані, а мета дисертації, в цілому, досягнута.

У проведеному дослідженні обґрунтовані і сформульовані положення і висновки, які є новими для науки кримінального права і які автор виносить на захист:

- у дисертації вперше запропоновано визначення малозначності діяння як: «Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, які хоча формально і містять ознаки діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становлять необхідної для кримінального правопорушення суспільної небезпеки, тобто які не могли заподіяти істотної шкоди»;

- в роботі дійсно вперше на монографічному рівні систематизовано розуміння та місце малозначності діяння в кримінальному законодавстві окремих зарубіжних держав;

- новим можна також визнати висновок, що ступінь захищеності об'єктів злочину та можливість визнання посягання на них малозначним діянням прямо пропорційно корелює із наближеністю предмету злочинного впливу до такого структурного елементу об'єкту злочину як учасники суспільних відносин.

Пропозиція С.І. Маломуж щодо нового визначення малозначного діяння є дещо новою у порівнянні із поглядами інших вчених та поєднує їх. З метою розв'язання теоретичної проблеми («всі ознаки злочину є, проте не є злочином») відмежування випадків «відсутності складу злочину» та «малозначності діяння» вченим запропоновано вилучити із ч. 2 ст. 11 КК України таку ознаку як «не заподіяло істотної шкоди».

Слід погодитись із таким розумінням Сергієм Ігоровичем об'єктивних ознак малозначного діяння як: ознака «...не заподіяло істотної шкоди...» характеризує наслідок досліджуваного діяння, а ознака «...не могло заподіяти істотної шкоди...» – саме діяння. Вказане розуміння ознак досліджуваного поняття і було покладено у діалектичний підхід розв'язання суперечності у законодавчому визначенні малозначного діяння.

Слід підтримати позицію автора щодо удосконалення вчення по малозначність діяння у розумінні значення способу вчинення діяння при встановленні малозначності діяння, яке полягає у тому, що діяння, вчинене способом, який є кваліфікуючою ознакою, не може бути визнано малозначним.

Слід також визнати вірним подальший розвиток С.І. Маломуж положень про відмінності малозначності діяння від підстав звільнення від кримінальної відповідальності, незакінчених злочинів, обставин, що виключають злочинність діяння, оскільки запозичення будь-якого досвіду щодо такого значення малозначного діяння буде суперечити іншим інститутам Загальної частини кримінального права України.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації, авторефераті та наукових працях. Основні положення, висновки та рекомендації, що сформульовані С.І. Маломуж у дисертації, в тому числі й ті, що віднесені ним до наукової новизни в частині «удосконалено» та «дістали подальшого розвитку», також мають достатній рівень обґрунтованості. Цього дисертант досяг за рахунок вдалої

постановки проблем, використання загально- і конкретно-наукових методів: діалектичного, формально-юридичного, герменевтичного, логічного аналізу, історико-правового, порівняльно-правового, статистичного, соціологічного тощо. Ці та інші методи наукового дослідження використані автором у взаємозв'язку.

Основні результати дисертації С.І. Маломуж викладені у 16 публікаціях, у тому числі – 7 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, – 2 наукових статтях, опублікованих у зарубіжних періодичних виданнях, – 6 тезах доповідей на наукових і науково-практичних конференціях, а також автор є співавтором колективної монографії із проблем теорії кримінального права України виданої у 2016 р.

Результати дослідження доповідалися на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних заходах і є достатньо апробованими.

Дослідження С.І. Маломуж має теоретико-прикладний характер. Що стосується значення рецензованого дослідження для науки кримінального права, то, на наш погляд, це дослідження може бути сприйняте та використане в подальших дослідженнях та розробці як положень Загальної частини в контексті законодавчого визначення малозначності діяння, щодо класифікації кримінальних правопорушень, так і положень Особливої частини Кримінального кодексу України в контексті більш точного визначення ознак основних складів злочинів, які межують із іншими видами правопорушень та можуть бути визнані малозначними діяннями.

Зміст поданого С.І. Маломуж автореферату дисертації відповідає змісту самої дисертації. Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог МОН України. Дисертаційна робота виконана на належному науковому рівні, є самостійним дослідженням, яке містить наукові положення, які раніше не виносилися на захист. Теоретичні положення

підтверджуються емпіричною базою у вигляді 108 судових рішень із Єдиного державного реєстру судових рішень.

Практичне значення одержаних результатів проведеного дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

- науково-дослідній сфері – для подальших наукових досліджень проблем малозначності діяння та розмежування злочинів з іншими видами правопорушень;

- правотворчій сфері – при вдосконаленні положень кримінального законодавства, зокрема, положень частини другої ст. 11 КК України;

- сфері правозастосування – як загальні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності судових та правоохоронних органів при закритті кримінальних проваджень, розмежуванні кримінальних правопорушень з іншими видами правопорушень;

- навчальному процесі – при викладанні нормативного курсу «Кримінальне право України» та спеціальних курсів «Кримінальне право зарубіжних держав» і «Порівняльне кримінальне право», при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників, практикумів із зазначених дисциплін.

Таким чином, результати наукового дослідження дисертанта можуть бути використані при вирішенні широкого кола проблем наукового, правозастосовного та навчально-виховного характеру і саме в цьому полягає їх практична значущість.

В цілому, аналіз вищевказаних характеристик дисертаційного дослідження свідчить, що робота Сергія Ігоровича Маломуж відповідає вимогам, встановленим до змісту та оформлення дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Перелічені вище позитивні положення дисертації не виключають наявності поглядів автора, які або викликають зауваження, або вимагають додаткової аргументації під час захисту, зокрема, такі як:

1. Автором роботи у підрозділі 1.3. «Малозначність діяння в кримінальному законодавстві окремих зарубіжних держав» виявлено ряд інших держав, в яких малозначність діяння визначається обставиною, яка виключає злочинність діяння або підставою звільнення від кримінальної відповідальності. Подібні напрямки удосконалення малозначності діяння підтримуються і окремими вітчизняними вченими. Так, М.І. Хавронюк, аналізуючи положення ст. 37 КК Литви, вказує: «Таке правове вирішення проблеми малозначного діяння (у якості підстави звільнення від кримінальної відповідальності – уточнення *C.I.*) є вельми привабливим. Адже відсутність у КК України чіткої нормативної підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності у випадку визначення діяння малозначним не дає можливості закріпити у кримінально-процесуальному законі і відповідні процесуальні умови припинення кримінального переслідування (вони відсутні як у чинному КПК України, так і в проекті нового КПК України). Проте запозичити ці положення і включити їх до КК України неможливо доти, доки законодавче поняття злочину містить ознаку «суспільної небезпеки».

Автору роботи необхідно додатково обґрунтувати свою позицію щодо можливості або неможливості зміни місця малозначності діяння в КК України.

2. В чому відмінність між такими поняттями як «відсутність складу злочину», «відсутність події злочину», малозначність діяння ?

3. У науковій літературі вченими висловлюються однозначні погляди щодо неможливості визначення діяння малозначним у випадку його вчинення із необережною формою вини. У зв'язку із цим, виникає питання, чи обов'язково умисна форма вини повинна бути виражена у вигляді

прямого умислу чи можливим є визнання діяння малозначним і у випадку вчинення його із непрямым умислом?

4. У висновках підрозділу 3.1. «Відмежування малозначності діяння від суміжних понять» автор зазначає, що «малозначність діяння може бути іншим видом правопорушення (адміністративним, цивільно-правовим, дисциплінарним, трудовим правопорушенням тощо). Діяння може містити всі ознаки малозначного діяння, проте може не містити всіх ознак іншого правопорушення. На нашу думку, малозначне діяння та інші правопорушення співвідносяться як ціле та частина.». У зв'язку із цим, автору необхідно уточнити чим є малозначне діяння, якщо вказане діяння не є іншим видом адміністративного правопорушення?

5. В науковій літературі по-різному оцінюють ознаки малозначного діяння, зокрема, таку ознаку як відсутність суспільної небезпеки. Автору під час захисту необхідно додатково обґрунтувати свою позицію щодо того, чи володіє малозначне діяння суспільною небезпекою? Якщо володіє, то чим вказана суспільна небезпека відрізняється від суспільної небезпеки злочину?

Поряд із цим, слід відзначити, що характер вищевказаних уточнень стосовно окремих положень роботи, в цілому, не знижує наукової цінності представленого на захист дослідження.

Вивчення наданої дисертації Сергія Ігоровича Маломуж «Малозначність діяння в кримінальному праві України», свідчить, що в ній містяться нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують поставлені автором роботи у вступі наукові завдання; вирішено питання щодо удосконалення законодавчого формулювання поняття малозначного діяння, а також запропоновано конкретні пропозиції, спрямовані на удосконалення практики застосування ч. 2 ст. 11 КК України при кваліфікації злочинів.

Висновок: дисертація Маломуж Сергія Ігоровича на тему «Малозначність діяння в кримінальному праві України» виконана на належному науковому рівні, є самостійним завершеним дослідженням, характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам пунктів 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор Маломуж Сергій Ігорович на підставі успішного прилюдного захисту заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.08. – кримінальне право та кримінологія; кримінально виконавче право.

Офіційний опонент –

старший офіцер

управління організації оперативно-розшукової діяльності

Департаменту оперативної діяльності

Адміністрації Державної прикордонної служби України

кандидат юридичних наук, доцент,

полковник

А.М. Притула

Підпис Притули А.М. засвідчую:

Заступник директора Департаменту -

начальник управління контролю та

документального забезпечення

Адміністрації Державної прикордонної служби України

полковник

О.Є. Цевельов